

CAP A UNA TIPOLOGIA DELS GOVERNS AUTONÒMICS A ESPANYA, 1980-2003¹

Josep M. Renu i Vilamala

Professor de ciència política i de l'Administració
de la Universitat de Barcelona

Sumari

1. La necessitat d'estudiar els governs autonòmics	d) <i>La ideologia dels socis</i>
2. Variables per a l'estudi	e) <i>L'àmbit organitzatiu dels partits</i>
a) <i>El nombre de partits i la importància dels socis</i>	f) <i>L'estabilitat dels governs</i>
b) <i>La força parlamentària</i>	g) <i>El rendiment electoral</i>
c) <i>El moment en què es coalitzen</i>	3. Els governs autonòmics en una perspectiva comparada

1. La necessitat d'estudiar els governs autonòmics

Malauradament, la ciència política al nostre país presenta un nombre força elevat encara de mancances acadèmiques pel que fa a objectes d'estudi. Entre aquests buits, en destaca el fet que l'estudi dels processos de formació de governs no ha meregut gaire atenció per part dels politòlegs en una doble direcció: no hi ha gaires estudis centrats en l'àmbit estatal però tampoc en l'autonòmic, mentre que, d'altra banda, l'absència d'estudis sobre coalicions polítiques és preocupant.

L'argument emprat en el primer cas per bona part de la doctrina ha fet referència a l'absència de governs de coalició estatals, en la creença que la seva mancança responia a algun tipus de negativa inconscient o injustificada per part dels partits polítics presents al Congrés dels Diputats. Així, a banda d'assenyalar cap a una reticència per part dels potencials *socis* de govern, també s'indicava que aquests (amb l'excepció d'Izquierda Unida —IU— l'any 1993, tots els partits d'àmbit no estatal —en endavant PANE) esdevenien exemples de comportaments polítics *insolidaris, irracionals i sense sentit d'Estat*. No obstant això, en bona mesura la raó d'aquests comportaments es trobava vinculada als càlculs estratègics realitzats per aquests partits davant la possibilitat de compartir les responsabilitats de govern.²

En l'anàlisi d'aquestes estratègies es va constatar que els partits polítics, tant els d'àmbit estatal com els PANE, prenen en consideració com un dels factors decisius més rellevants els efectes que la seva decisió final pogués tenir sobre els respectius àmbits autonòmics. Així, en el cas dels partits d'àmbit estatal, es constata que l'a-

1. Aquest és el resultat parcial d'una recerca finançada per l'Institut d'Estudis Autonòmics sota el títol «Els processos de formació de govern a les comunitats autònomes. Una aproximació a la cultura coalicional dels parlamentaris autonòmics espanyols (1980-2003)».

2. Per a una anàlisi acurada dels processos de formació de governs minoritaris, veg. Josep M. Renu (2002): *La formación de gobiernos minoritarios en España, 1977-1996*. Madrid, CIS/Siglo XXI.

rena autònica no era més que una eina, un instrument per bescanviar en el procés de negociació, mentre que per als PANE (i molt especialment Convergència i Unió, Partit Nacionalista Basc i Coalició Canària —en endavant, CiU, PNB i CC, respectivament) els càlculs esmentats prenen com a àmbit principal de referència la correlació de forces i la seva situació política a les respectives comunitats autònomes. D'aquesta manera, un dels resultats més encoratjadors era precisament la necessitat d'estudiar en profunditat les interrelacions que es donen entre els diferents actors en els diversos àmbits politicoterritorials en què operen. O en d'altres paraules: les dinàmiques generades per governs multinivell, que inclouen aspectes com ara l'estudi de les diferències en els comportaments electorals de la ciutadania, segons l'àmbit dels comicis,³ l'activitat legislativa i els conflictes de competències entre les comunitats autònomes i el govern de l'Estat o, pel que fa al nostre interès més immediat, les influències recíproques entre els diferents processos de formació de govern.

És justament en aquest àmbit d'estudi on trobem els principals elements d'interès pel que fa als processos de formació de governs a les comunitats autònomes, atès que hi trobem una profusió en l'ús de les diverses solucions coalicionals per part dels partits polítics. L'existència de múltiples governs de coalició autònoms, juntament amb la formació de governs minoritaris unipartidistes, amb suport extern, o també la formació de governs de coalició sobredimensionats, dibuixa un paisatge coalicional que, com a mínim, planteja diversos interrogants.

Una de les primeres qüestions per tractar és justament aquest diferent comportament dels partits, que en l'àmbit estatal no arriben a concretar fórmules de col·laboració més enllà del suport extern a l'executiu, mentre que en l'autòmic aquesta relació sovint es converteix en coresponsabilitat de govern. En aquest sentit, no només sorgeix la necessitat d'establir una tipologia dels governs autònoms, sinó que també cal explorar el paper que desenvolupen els PANE en les diferents solucions per a la formació de governs autònoms. En d'altres paraules, s'ha de veure si la dimensió nacionalista i/o regionalista implica algun tipus de comportament coalicional diferenciat en relació amb les comunitats autònomes en les quals és més difícil identificar l'existència d'aquesta dimensió.

Així, la nostra tasca és analitzar, en termes agregats i generals, els governs autònoms a partir de les diferents característiques que resulten del seu estudi amb les eines de les teories de les coalicions. En aquest sentit, la construcció de la tipologia es basa en l'ús de les variables emprades habitualment en les anàlisis dels processos de formació de govern: nombre de partits en el govern, importància dels socis, força o estatus parlamentari, moment en què es coalitzen, ideologia dels socis, àmbit organitzatiu dels partits, estabilitat dels governs i rendiment electoral dels partits. En tot cas, la nostra opció metodològica per a la identificació dels governs ha estat seguir els criteris establerts per Kaare Strom. Així, hem identificat un nou govern només a partir dels casos següents: *a*) després de cada elecció legislativa; *b*) després de

3. Un exemple d'aquests estudis són les anàlisis sobre el vot i la participació dual a Catalunya. Veg., entre d'altres: Joan Font, Jesús Contreras i Guillem Rico (1998): *L'abstenció en les eleccions al Parlament de Catalunya*. Barcelona, Mediterrània/Fundació Jaume Bofill; o Pilar del Castillo (comp.) (1994): *Comportamiento político y electoral*. Madrid, CIS.

cada canvi de president; *c*) quan s'hagi donat un canvi en la composició partidista del govern, i *d*) en els casos en què s'hagi produït un canvi en la força o l'estatus polític del govern: de majoria a minoria o al revés.⁴

QUADRE 1. Els governs de les comunitats autònomes (1980-2003)

<i>Comunitat autònoma</i>	<i>Governos</i>	<i>% s/total</i>
Andalusia	7	5,0
Aragó	9	6,5
Astúries	7	5,0
Cantàbria	11	7,9
Castella-la Manxa	6	4,3
Castella i Lleó	9	6,5
Catalunya	7	5,0
Comunitat Valenciana	7	5,0
Euskadi	12	8,6
Extremadura	6	4,3
Galícia	10	7,2
Illes Balears	10	7,2
Illes Canàries	10	7,2
La Rioja	7	5,0
Madrid	6	4,3
Múrcia	8	5,8
Navarra	7	5,0
Total	139	100,0

Font: elaboració pròpia.

La utilització d'aquests criteris per a la identificació de governs ha esdevingut un protocol acceptat comunament dins els estudis dels processos de formació de governs. Té, com a gran avantatge, que no només identifica les situacions tradicionals de formació de governs (criteris 1 i 2), sinó que inclou dues situacions sovint obviades des de punts de vista excessivament formals. El tercer criteri —canvis en la composició partidista— significa prendre en consideració només les remodelacions de l'executiu en les quals es modifica la correlació de forces en el si del govern. Així, la simple substitució d'un conseller per un altre del mateix partit no té com a efecte comptar amb l'existència d'un nou govern. No obstant això, sí que ho és el fet que un dels socis de coalició obtingui o perdi una conselleria, ja que aquest fet tindrà, amb tota seguretat, un efecte immediat en la dinàmica interna del govern. D'altra banda, el quart criteri —canvi en la força o l'estatus parlamentari del govern— és un element clau en la identificació de nous governs, sigui quina sigui la

4. Kaare Strom (1990): *Minority government and majority rule*. Cambridge, Cambridge University Press.

raó que hagi motivat el canvi,⁵ i així s'ofereixen els governs autonòmics identificats durant el període 1980-2003 (quadre 1).

2. Variables per a l'estudi

a) *El nombre de partits i la importància dels socis*

Una de les variables que sempre és present en els estudis sobre la formació de governs i, en particular, sobre la formació de governs de coalició és el nombre de partits i la importància dels socis. Així, des de qualsevol de les vessants teòriques amb què ens apropéssim a l'estudi —teories formals o multidimensionals—, el nombre de partits presents en el govern s'ha interpretat no només des del punt de vista teòric del mateix concepte de coalició, sinó també com a referent sobre el qual predir l'estabilitat futura del govern.

Pel que fa a la vessant teòrica, si bé des de les teories formals només es prenen en consideració els governs on intervenia més d'un partit, des de l'aproximació multidimensional s'ha anat confirmant la hipòtesi que les dinàmiques coalicionals s'activen també en els casos en què un partit governa en minoria però ha d'estar amament als suports parlamentaris externs, siguin formals o informals. D'altra banda, el nombre de partits també s'ha emprat, des d'una consideració formal, com a indicador de la potencial estabilitat futura del govern. Així, com més gran és el nombre de partits en el govern, menor estabilitat futura, mentre que el pitjor dels escenaris polítics possibles és la formació d'un govern de coalició multipartit similar al tipus italià dels governs de *pentapartito*. Com veurem en el cas espanyol, aquesta pretesa relació de causalitat entre nombre de partits i estabilitat no es veu en cap cas confirmada, no només per les mateixes limitacions existents a les diferents comunitats autònomes pel que fa a la dissolució anticipada de les cambres, sinó sobretot per la tendència general dels governs autonòmics espanyols a l'aprofitament del temps disponible en el govern.

D'altra banda, la importància dels socis depèn de quina sigui la correlació de forces entre els diferents partits que formen part d'un govern de coalició. El paràmetre més emprat per a aquest tipus d'anàlisi és la diferència existent entre el nombre de diputats que cadascun dels socis aporta al govern. Així, el resultat serà classificar els governs de coalició com a equilibrats o desequilibrats. Per tal de fer comparables les dades, aquesta qualificació la realitzarem a partir del percentatge d'escons que cada soci aporta a la coalició.

Segons el nombre de partits, les dades mostren clarament que la gran majoria de governs autonòmics han estat governs unipartidistes (quadre 2), siguin de majoria o minoria. En tot cas, una dada interessant és que poc més d'un terç dels governs han estat governs de coalició i, dins aquests, la fórmula emprada gairebé exclusivament ha estat la coalició de dos partits.

5. La llista de causes pot ser àmplia i variada, des de l'abandonament d'algun dels socis de govern o d'alguna part dels seus parlamentaris fins a la celebració d'eleccions parcials (tot i que en la pràctica autonòmica espanyola no ens trobem davant d'aquesta variable) o bé la inclusió d'algun nou soci de govern, com ha succeït en alguns governs bascos.

QUADRE 2. Governos autonòmics segons el nombre de partits

<i>Nombre de partits en el govern</i>	<i>Governos</i>	<i>%</i>
1	89	64,0
2	38	27,3
3	9	6,5
4	3	2,2
Total	139	100,0

Font: elaboració pròpia.

Si, d'altra banda, ens fixem en la importància dels socis en el cas dels governs de coalició, les dades no poden ser més clares i contundents: més del 90 % de governs de coalició han estat desequilibrats (quadre 3). En d'altres paraules, un dels socis ha estat molt més poderós (en termes d'escons) que la resta.

QUADRE 3. Governos autonòmics de coalició segons la importància dels socis

<i>Importància dels socis</i>	<i>Governos</i>	<i>%</i>
Equilibrat	3	6,0
Desequilibrat	47	94,0
Total	50	100,0

Font: elaboració pròpia.

Els únics tres casos de governs de coalició equilibrats han estat els governs presidits per Eiroa García (Aragó, PAR-PP; 1991-1993), Ardanza II (Euskadi, PNB-PSE; 1986-1990) i Olarte (Illes Canàries, CDS-AIC; 1988-1991).

b) La força parlamentària

L'altra gran variable que és indispensable en l'estudi dels processos de formació de governs, siguin o no de coalició, és la força parlamentària del govern. L'objectiu de tot procés de formació de govern és garantir que el partit o la coalició de partits que pretén accedir al govern gaudeixi d'un suport parlamentari suficient. Utilitzem l'adjectiu *suficient* amb tota la seva intenció, ja que les consideracions tradicionals —de caràcter formal— segons les quals era del tot indispensable posseir la majoria absoluta dels escons han deixat pas a l'ús de fórmules

variades de suport parlamentari extern que, en tot cas, garanteixin la viabilitat del nou executiu.⁶

La distribució segons la força o l'estatus parlamentari dels governs autonòmics ens mostra que només prop del 40 % dels governs han estat governs de majoria (quadre 4), la qual cosa posa en relleu la importància de l'anàlisi del fenomen coalicional a Espanya.

QUADRE 4. Governos autonòmics segons la seva força parlamentària

<i>Força parlamentària</i>	<i>Governos</i>	<i>%</i>
Majoria	55	39,5
Minoria	34	24,5
Coalició majoritària	29	20,9
Coalició minoritària	21	15,1
Total	139	100,0

Font: elaboració pròpia.

Si bé el segon tipus en importància han estat els governs unipartidistes minoritaris, més d'un terç dels executius autonòmics s'han format per més d'un partit (36 %). Si posem aquesta dada en relació amb el total de situacions minoritàries, el valor que mostren les solucions coalicionals s'eleva fins al 60,5 %. Però encara més important que aquesta dada és no oblidar que els governs minoritaris, per bé que unipartidistes, sovint tenen suport extern, la qual cosa suposa de fet l'activació de la dinàmica de les coalicions pel que fa a les negociacions interpartidistes per a la formalització d'aquests suports.⁷

6. Aquest canvi en la consideració de la majoria absoluta com a requisit indispensable per a la formació de governs ha anat aparellada tant a la constatació dels bons rendiments polítics derivats de les experiències de suports parlamentaris externs al govern (vegeu els casos de CiU al Congrés dels Diputats durant les legislatures de 1993-1996 i de 1996-2000), com al fet que la pràctica totalitat dels processos d'investidura al nostre país no exigeixen la possessió de la majoria absoluta dels escons, sinó que el candidat a president sigui *tolerat* per la cambra. Aquesta proximitat al funcionament del parlamentarisme negatiu implica, en la pràctica, un incentiu a la formació de governs minoritaris, que en el cas autonòmic arriben gairebé a la quarta part del total de governs. Per a una anàlisi més detallada de les seves implicacions, vegeu Torbjörn Bergman (1993): «Formation rules and minority governments», *European Journal of Political Research*, núm. 23, pàg. 55-66.

7. La discussió i l'anàlisi de les variables que influeixen en la presa de la decisió de no formar part d'un govern de coalició han estat exposades per Josep M. Reniu, qui assenyala com a variables principals, entre d'altres, les fórmules d'investidura, els diferents objectius que persegueixen els partits i l'acció del *diferencial d'influència política* per tal de justificar la negativa a formar part d'un govern de coalició en les situacions en què des de l'oposició es poden obtenir millors rèdits polítics que no pas assumint la coresponsabilitat de l'acció governamental (Reniu, 2002).

QUADRE 5. Distribució dels governs autonòmics segons la seva força parlamentària (per comunitats autònomes)

Comunitats autònomes	Força parlamentària (% governs)				Total
	Majoria	Minoria	Coalició majoritària	Coalició minoritària	
Andalusia	57,1	14,3	28,6	–	100,0
Aragó	–	44,5	33,3	22,2	100,0
Astúries	28,6	57,1	14,3	–	100,0
Cantàbria	27,3	27,3	45,4	–	100,0
Castella-la Manxa	100,0	–	–	–	100,0
Castella i Lleó	55,6	33,3	11,1	–	100,0
Catalunya	–	–	57,1	42,9	100,0
Comunitat Valenciana	71,4	14,3	14,3	–	100,0
Euskadi	–	25,0	16,7	58,3	100,0
Extremadura	83,3	16,7	–	–	100,0
Galícia	40,0	20,0	20,0	20,0	100,0
Illes Balears	40,0	20,0	20,0	20,0	100,0
Illes Canàries	10,0	10,0	40,0	40,0	100,0
La Rioja	57,1	14,3	28,6	–	100,0
Madrid	66,7	33,3	–	–	100,0
Múrcia	100,0	–	–	–	100,0
Navarra	–	85,7	–	14,3	100,0

Font: elaboració pròpia.

El quadre 5 mostra precisament la distribució dels diferents governs autonòmics segons la força parlamentària d'aquests, on destaquen Castella-la Manxa, Extremadura, Madrid i Múrcia com les comunitats autònomes en què no s'ha format mai cap govern de coalició. D'aquestes quatre, a més, Castella-la Manxa i Múrcia no han conegut ni tan sols situacions de minoria, ja que els seus respectius governs han gaudit sempre de majoria absoluta.

A l'altre extrem cal destacar Catalunya com l'única comunitat autònoma on tots els governs han estat governs de coalició; per la seva banda, a la Comunitat Foral de Navarra la dinàmica coalicional ha donat com a resultat que tots els governs hagin estat unipartidistes de minoria i només en un cas, de coalició, també minoritària.

No obstant això, l'interès principal el trobem en el moment de reprocessar les dades segons el tipus de comunitat autònoma: històrica o de règim comú (quadre 6).⁸ Així, s'observa ja una primera dada interessant: els resultats dels processos de formació de governs difereixen sensiblement si prenem en compte el tipus de comunitat autònoma. Les dades mostren que les comunitats autònomes històriques

8. Si bé aquesta és una denominació subjecta a una certa revisió i crítica per bona part de la disciplina, nosaltres l'hem emprat en tant que ens permet agrupar les comunitats autònomes a partir d'una diferència substancial pel que fa a un factor clau en els processos de governabilitat: la capacitat *efectiva*

QUADRE 6. Distribució dels governs autonòmics segons la seva força parlamentària i el tipus de comunitat autònoma

Tipus de comunitats autònomes	Força parlamentària dels governs (% de governs)				Total
	Majoria	Minoria	Coalició majoritària	Coalició minoritària	
Comunitats autònomes històriques	22,2	16,7	27,8	33,3	100,0
Comunitats autònomes de règim comú	45,7	27,2	18,4	8,7	100,0

Font: elaboració pròpia.

tendeixen a formar majoritàriament governs de coalició, mentre que menys d'una quarta part dels seus governs són unipartidistes majoritaris.

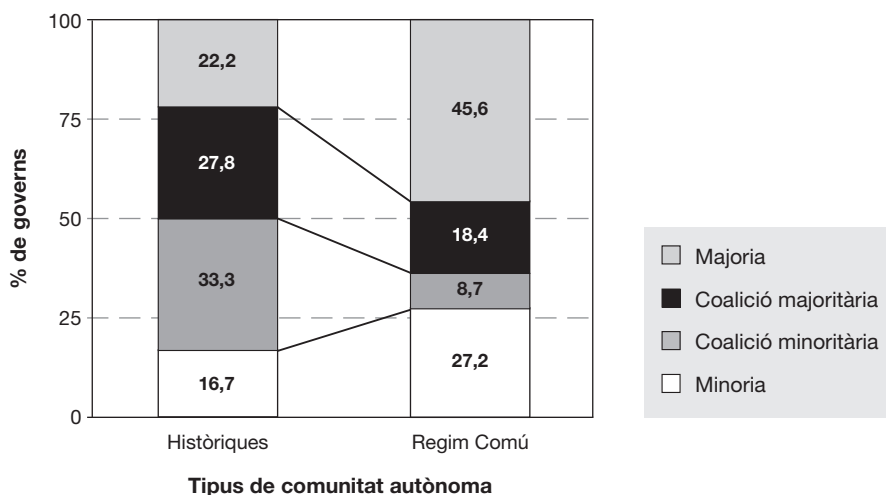
D'altra banda, a les comunitats autònomes de règim comú la solució coalicional supera per poc el 25 % dels governs, i són majoritaris els governs unipartidistes i, entre aquests, els majoritaris.

Les diferències entre els tipus de governs autonòmics segons el seu estatus parlamentari es poden apreciar clarament al gràfic 1. Així, les comunitats autònomes històriques presenten un volum més elevat de governs de coalició en qualsevulla de les seves dues tipologies, minoritaris o majoritaris. D'altra banda, les comunitats autònomes de règim comú destaquen sobretot per l'elevat nombre de casos de governs unipartidistes, en especial de majoria —gairebé el 46 %—, així com més d'una quarta part de governs minoritaris.

En tot cas, aquest ventall de governs minoritaris —siguin o no de coalició— es poden distribuir també segons els escons que els donen suport (quadre 7). Així, si establím tres forquilles de valors, veiem que els governs minoritaris es distribueixen sobretot prop de la forquilla amb el recorregut entre el 46 i 50 % dels escons, i hi destaquen en especial els governs de coalició. La dada curiosa és també la presència significativa de governs de coalició per sota del 46 % dels escons, la qual cosa, juntament amb la dada de la seva estabilitat (alta en els casos dels governs de Pujol o

dels executius autonòmics de dissoldre anticipadament les assemblees parlamentàries i convocar eleccions anticipades. Aquesta potestat no només provoca els efectes de l'anomenada *geometria variable* de les eleccions, sinó que del seu ús en l'estratègia politicoparlamentària dependrà en bona mesura la configuració futura dels executius autonòmics. El factor principal, en aquest sentit, és la diferenciació en el termini temporal dels nous executius. Així, en el cas de les comunitats autònomes històriques, la dissolució anticipada i la convocatòria d'eleccions significa l'obertura d'una nova legislatura, mentre que en el cas de les de règim comú, el temps de què gaudeix el nou executiu autonòmic i la nova assemblea es troba limitat al temps restant de la legislatura ordinària (veg. l'art. 42 de la Llei orgànica 5/1985, reformat per la Llei orgànica 13/1994, així com les diferents reformes dels diferents estatuts d'autonomia). Incidint en la importància d'aquest element, veg. Kaare Strom i Stephen M. Swindle (2002): «Strategic parliamentary dissolution», *American Political Science Review*, 96:3, pàg. 575-591, o també José Ignacio Wert: «Elecciones autonómicas en España 1980-1996: una visión de conjunto», dins Manuel Alcántara i Antonia Martínez (ed.): *Las elecciones autonómicas en España, 1980-1997*. Madrid, CIS, pàg. 504 i s.

GRÀFIC 1. Força parlamentària del governs autonòmics segons el tipus de comunitat autònoma

Font: elaboració pròpia

QUADRE 7. Governos autonòmics minoritaris segons percentatge d'escons

< 40	40-45	46-50
<i>Antich</i>	Ardanza I	<i>Ardanza II</i>
<i>Ardanza VII</i>	Chaves II	<i>Ardanza III</i>
Aznar	Cruz Alli	<i>Cañellas II</i>
Cañellas I	Garaicoetxea I	Cañellas V
Espert	Garaicoetxea II	<i>Fdez. Albor III</i>
Fdez. Albor I	<i>Ibarretxe II</i>	Fdez. Albor IV
Gómez Roces I	Leguina III	<i>Fdez. Martín</i>
Hormaechea II	Marco Berges	<i>Gómez Roces II</i>
Hormaechea V	<i>Pujol VI</i>	<i>Glez. Laxe</i>
<i>Olarte</i>	<i>Pujol VII</i>	Hormaechea I
<i>Pujol I</i>	<i>Rojas I</i>	<i>Ibarretxe I</i>
<i>Rojas II</i>	Sanz Sesma II	<i>Ibarretxe III</i>
Sanz Sesma I	Silva II	<i>Iglesias</i>
Urralburu I	Tejedor Sanz	Leguina II
Urralburu II		Lerma II
		Madrid
		Marqués
		Marraco
		Nalda
		<i>Otano Cid</i>
		Rguez. Vigil
		Rguez. Ibarra IV
		Trevín
15 (10-5)	14 (10-4)	23 (12-11)

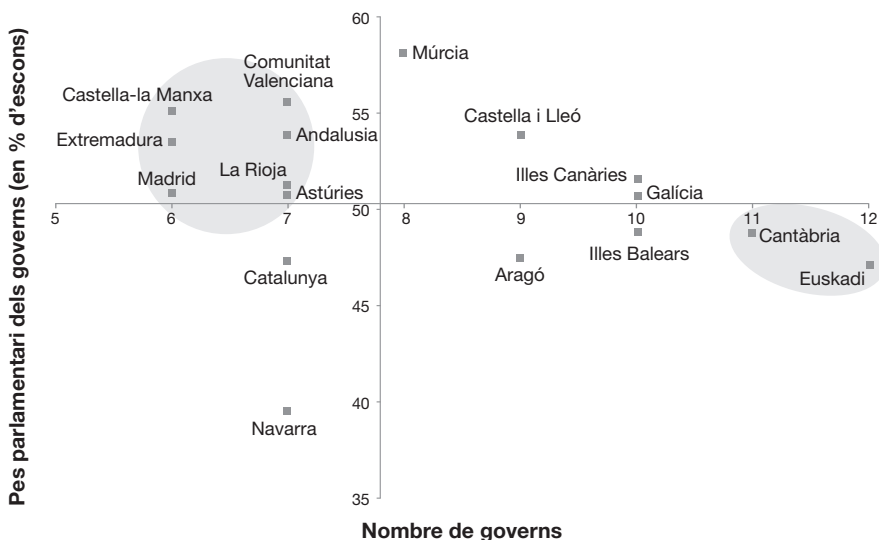
Font: elaboració pròpia (les cursives indiquen govern de coalició).

en el govern balear d'Antich), reforça una vegada més la nostra argumentació que invalida l'equivalència factual entre minoria i inestabilitat.

La distribució de les diferents comunitats autònomes segons el nombre de governs i el seu pes parlamentari mitjà ens ofereix unes agrupacions força significatives (gràfic 2). Apareix així un primer grup, al quadrant dalt-esquerre, que podem qualificar com a comunitats autònomes molt estables, atesa la coincidència entre el nombre de governs i de convocatòries electorals, i també majoritàries: són els casos de Castella-la Manxa, Extremadura i Madrid. També en el mateix quadrant, tot i que han presentat més governs que els anteriors, trobem el grup de comunitats autònomes estables i majoritàries: la Rioja, la Comunitat Valenciana, Astúries i Andalusia. Destaca el fet que una comunitat autònoma de les històriques, Andalusia, es trobi en aquest quadrant, dominat per les comunitats autònomes de règim comú. La raó d'aquesta ubicació bé pot ésser el predomini del PSOE elecció rere elecció, que no només ha permès que gaudeixi d'una significativa estabilitat sinó també de la condició de majoritària.

El segon grup (quadrant baix-dret) el formen, tot i que de manera menys homogènia, les comunitats autònomes de l'Aragó, les Illes Balears, Cantàbria i Euskadi, en especial aquestes dues darreres. Aquest grup es qualifica d'inestable i minoritari. Galícia es troba molt propera a aquest grup, per bé que amb caràcter majoritari, així com les Illes Canàries i Castella i Lleó. Pel que fa al quart quadrant (baix-esquerre), Catalunya es troba en una situació que podríem anomenar *transitòria*: molt propera a l'estatus majoritari i estable. Destaca també en el mateix quadrant Navarra, amb el pitjor registre pel que fa al pes parlamentari mitjà dels seus governs, tot i que presenta una estabilitat més que significativa.

GRÀFIC 2. Distribució de les comunitats autònomes segons nombre de governs i pes parlamentari mitjà

Font: elaboració pròpia

c) *El moment en què es coalitzen*

Un vessant que té un gran interès en l'anàlisi dels processos de formació de governs de coalició és el moment en què es coalitzen els partits (quadre 8). Segons aquesta característica, els governs autonòmics de coalició han estat majoritàriament postelectorals, fruit de les negociacions interpartidistes. Cal assenyalar que, entre els governs de coalició en què els socis s'han coalitzat abans de la celebració de les eleccions, sis dels vuit han estat els governs catalans i els dos restants foren el govern Ibarretxe II, en el qual PNB i EA van concórrer junts a les darreres eleccions basques, i el format per CC en el moment de la seva constitució com a coalició.

QUADRE 8. Governos autonòmics de coalició segons el moment en què es coalitzen

<i>Moment en què es coalitzen</i>	<i>Governos</i>	<i>%</i>
Preelectoral	8	16,0
Postelectoral	40	80,0
Mixt	2	4,0
Total	50	100,0

Font: elaboració pròpia.

Si fem aquest aclariment encara té més rellevància el fet que gairebé tots els governs han estat postelectorals, amb dos governs mixtos, l'un fou el govern Pujol II, amb la incorporació d'ERC l'any 1984, i l'altre precisament el darrer govern basc, amb la incorporació d'IU al govern format per PNB i EA (quadre 9).

QUADRE 9. Distribució dels governos autonòmics de coalició segons el moment en què es coalitzen (per comunitats autonòmiques)

<i>Comunitats autonòmiques</i>	<i>Moment en què es coalitzen (% de governos)</i>			<i>Total</i>
	<i>Preelectoral</i>	<i>Postelectoral</i>	<i>Mixt</i>	
Andalusia	–	100,0	–	100,0
Aragó	–	100,0	–	100,0
Astúries	–	100,0	–	100,0
Cantàbria	–	100,0	–	100,0
Castella i Lleó	–	100,0	–	100,0
Catalunya	85,7	–	14,3	100,0
Comunitat Valenciana	–	100,0	–	100,0
Euskadi	11,1	77,8	11,1	100,0
Galícia	–	100,0	–	100,0
Illes Balears	–	100,0	–	100,0
Illes Canàries	12,5	87,5	–	100,0
La Rioja	–	100,0	–	100,0
Navarra	–	100,0	–	100,0

Font: elaboració pròpia.

QUADRE 10. Distribució dels governs autonòmics de coalició segons el moment en què es coalitzen i el tipus de comunitat autònoma

<i>Tipus de comunitats autònomes</i>	<i>Moment en què es coalitzen (% de governs)</i>			<i>Total</i>
	<i>Preelectoral</i>	<i>Postelectoral</i>	<i>Mixt</i>	
Comunitats autònomes històriques	31,8	57,1	9,1	100,0
Comunitats autònomes de règim comú	3,6	96,4	–	100,0

Font: elaboració pròpia.

Les dades del quadre 10 ens permeten veure que pràcticament l'únic moment en què els partits s'han coalitzat a les comunitats autònomes de règim comú ha estat després de les eleccions.

En canvi, a les comunitats autònomes històriques també s'han assajat amb èxit les coalicions preelectorals (a Catalunya i Euskadi), com també aquestes mateixes dues comunitats autònomes han format governs de coalició mixtos: després d'un acord preelectoral reeixit (CDC i UDC, per exemple) s'ha inclòs una tercera formació al govern (ERC, l'any 1984).

d) La ideologia dels socis

Una de les variables que, inicialment, no ens aporta gaire informació és l'anàlisi de les característiques ideològiques dels governs de coalició espanyols, ja que les dades del quadre 11 no ens assenyalen cap tendència clara.

Com es pot apreciar, podem parlar d'una distribució gairebé idèntica entre les freqüències de governs homogenis i heterogenis. En tot cas, una primera aproximació a les dades desglossades per comunitats autònomes (quadre 12) ens mostra una diferenciació entre les comunitats autònomes en què tots els governs han estat homogenis (Astúries, Castella i Lleó, Catalunya i la Comunitat Valenciana) i les que han tingut tots els governs de coalició heterogenis (Andalusia, Aragó, la Rioja i Navarra).

QUADRE 11. Governos autonòmics de coalició segons la ideologia dels socis

<i>Ideologia dels socis</i>	<i>Governos</i>	<i>%</i>
Homogènia	22	44,0
Heterogènia	28	56,0
Total	50	100,0

Font: elaboració pròpia.

QUADRE 12. Distribució dels governs autonòmics de coalició segons la ideologia dels socis

<i>Comunitats autònomes</i>	<i>Ideologia (% de governs)</i>		<i>Total</i>
	<i>Homogènia</i>	<i>Heterogènia</i>	
Andalusia	–	100,0	100,0
Aragó	–	100,0	100,0
Astúries	100,0	–	100,0
Cantàbria	60,0	40,0	100,0
Castella i Lleó	100,0	–	100,0
Catalunya	100,0	–	100,0
Comunitat Valenciana	100,0	–	100,0
Euskadi	33,3	66,7	100,0
Galícia	25,0	75,0	100,0
Illes Balears	75,0	25,0	100,0
Illes Canàries	25,0	75,0	100,0
La Rioja	–	100,0	100,0
Navarra	–	100,0	100,0

Font: elaboració pròpia.

e) L'àmbit organitzatiu dels partits

Tot el conjunt de variables que estem analitzant ens porten, en més o menys grau, cap a la presa en consideració de la variable territorial com a factor clau per poder explicar el comportament coalicional i de formació de governs a les comunitats autònomes espanyoles. La presència de diferents tipus de formacions polítiques en diversos àmbits politicoterritorials provoca, precisament, l'enorme interès de l'estudi de la competència multinivell, si bé aquí només fixarem la nostra atenció en l'àmbit autonòmic. Cal diferenciar així entre els partits d'àmbit estatal (PAE) i els partits que no estenen la seva presència al conjunt del territori sinó a zones molt concretes d'aquest: els partits d'àmbit no estatal (PANE).

Per al cas espanyol, més de la meitat dels governs autonòmics han estat formats per PAE (quadre 13). En destaca, també, que una quarta part dels governs han comptat amb la presència d'ambdós tipus de partits: un PAE i un PANE. En tot

QUADRE 13. Governos autonòmics segons l'àmbit organitzatiu dels partits

<i>Àmbit organitzatiu dels partits</i>	<i>Governos</i>	<i>%</i>
PAE	80	57,5
PANE	24	17,3
Mixt	35	25,2
Total	139	100,0

Font: elaboració pròpia.

QUADRE 14. Distribució dels governs autonòmics segons l'àmbit organitzatiu (per comunitats autònomes)

<i>Comunitats autònomes</i>	<i>Àmbit organitzatiu (% de governs)</i>			<i>Total</i>
	<i>PAE</i>	<i>PANE</i>	<i>Mixt</i>	
Andalusia	71,4	–	28,6	100,0
Aragó	33,3	11,1	55,6	100,0
Astúries	100,0	–	–	100,0
Cantàbria	36,4	18,2	45,4	100,0
Castella-la Manxa	100,0	–	–	100,0
Castella i Lleó	100,0	–	–	100,0
Catalunya	–	100,0	–	100,0
Comunitat Valenciana	85,7	–	14,3	100,0
Euskadi	–	58,3	41,7	100,0
Extremadura	100,0	–	–	100,0
Galícia	60,0	–	40,0	100,0
Illes Balears	60,0	–	40,0	100,0
Illes Canàries	10,0	30,0	60,0	100,0
La Rioja	71,4	–	28,6	100,0
Madrid	100,0	–	–	100,0
Múrcia	100,0	–	–	100,0
Navarra	28,6	57,1	14,3	100,0

Font: elaboració pròpia.

cas, les dades ens posen en alerta respecte al pes dels PANE: potser intuïtivament n'haguéssim esperat una major presència, però la realitat de les dades ens mostra un panorama on, entre les tres possibilitats classificatòries, aquesta és la que inclou un menor volum de casos. Així, pren més importància la fórmula mixta, perquè una de les interpretacions d'aquest volum de governs mixtos és l'estratègia desenvolupada arreu pel PP en el seu intent d'anar reduint, a poc a poc, les diferents opcions —sobretot regionalistes— que competeixen amb ell per un mateix espai electoral.

Els governs de coalició mixtos tenen així un interès especial ja que sovint han estat fruit d'estratègies polítiques per part del PP per tal d'atreure petites formacions regionalistes, amb l'objectiu final d'acabar incorporant-les sota les seves sigles. Un dels exemples més significatius (per bé que envoltat de tensions i inestabilitat política) el trobem en els governs càntabres, des del final dels vuitanta fins a mitjan anys noranta, entre el PP i la UPCA de Juan Hormaechea.

En el raonament anterior podem apreciar (quadre 14) que només una comunitat autònoma ha tingut amb un pes realment decisiu pel que fa als PANE: Catalunya. També cal ressenyar que, a diferència del que caldria esperar, els PANE no han tingut una presència significativa a Andalusia ni a Galícia, dues comunitats autònomes assimilables a Catalunya o Euskadi.

Les consideracions anteriors es reforcen amb la distribució dels governs del quadre 15, on les diferències principals se situen en la presència de cadascun dels dos ti-

QUADRE 15. Distribució dels governs autonòmics segons l'àmbit organitzatiu dels partits i el tipus de comunitat autònoma

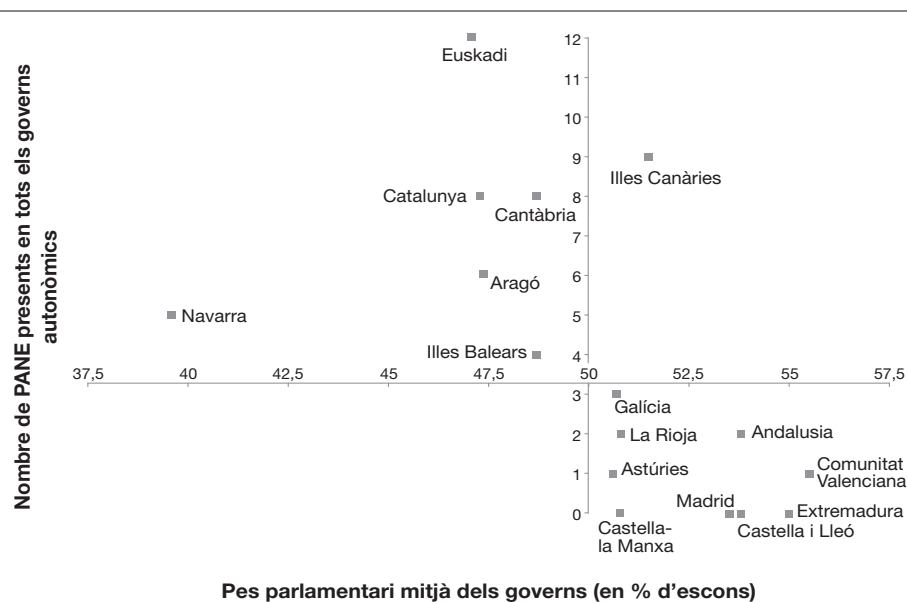
Tipus de comunitats autònomes	Àmbit organitzatiu (en %)			Total
	PAE	PANE	Mixt	
Comunitats autònomes històriques	30,5	38,9	30,6	100,0
Comunitats autònomes de règim comú	67,0	9,7	23,3	100,0

Font: elaboració pròpia.

pus de partits. Així, dos terços dels governs de les comunitats autònomes de règim comú han estat formats per PAE, mentre que aquests només han estat presents a un terç dels governs de les comunitats autònomes històriques. En aquestes, si bé les freqüències són força similars, els PANE hi ha tingut el pes principal tal com calia esperar. La diferència substancial, la trobem en la quasi absència de PANE a les comunitats autònomes de règim comú, només en menys del 10 % dels governs.

És interessant de distribuir les comunitats autònomes atenent no només al nombre de PANE presents, sinó també al pes parlamentari mitjà dels governs respectius (gràfic 3).

GRÀFIC 3. Distribució de les comunitats autònomes segons nombre de PANE i pes parlamentari mitjà

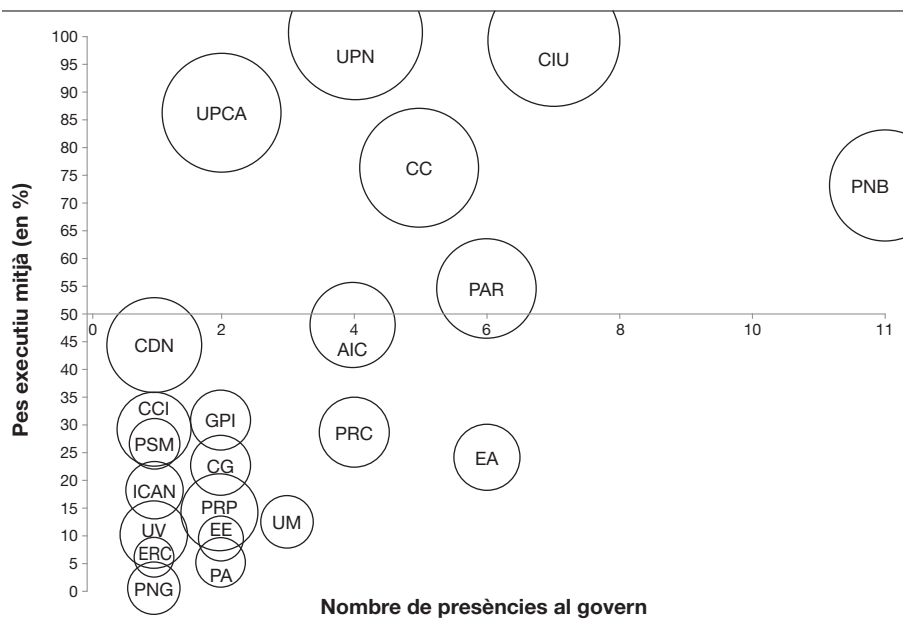

Font: elaboració pròpia

Ens trobem així una distribució que manté la divisió en dues agrupacions força nítides (amb l'excepció de les Illes Canàries en tant que majoritària). El grup més nombrós, el formen les comunitats autònomes on els PANE han tingut menor presència que la mitjana (escassament per sobre de tres PANE en el conjunt de tots els governs) però que, curiosament, situa totes aquestes comunitats autònomes en valors majoritaris.

L'altre grup el formen les comunitats autònomes que, amb quatre PANE o més en el conjunt dels seus governs, no han arribat de mitjana a una situació majoritària. D'aquesta distribució sembla que es desprèn que com més gran és el nombre de PANE en els governs autonòmics, menor pes parlamentari tenen aquests PANE, amb la qual cosa podríem dir també que les dades semblen mostrar que el binomi àmbit organitzatiu – estatus parlamentari sembla donar com a resultats els de PANE–minoria i PAE–majoria.

GRÀFIC 4. Distribució dels PANE segons la seva importància

Font: elaboració pròpia

Una dada que cal incorporar a aquesta anàlisi és la que fa referència al que hem anomenat la importància relativa dels diferents PANE. Si partim de la hipòtesi anterior, segons la qual la presència de PANE en els governs autonòmics portaria aparellada la seva condició de minoritaris, caldrà veure quin pot ser el motiu d'aquesta situació. Una explicació temptativa es troba al gràfic 4, que discrimina els diferents PANE segons el nombre de presències que han tingut en el govern, així com el pes mitjà que aquests han tingut en els respectius executius en què s'han integrat o bé que han format.

De la distribució dels PANE segons la seva importància relativa podem veure com són molt pocs els que es troben per sobre del valor central del 50 % del pes executiu mitjà en cadascun dels governs en què han participat. Així, només PNB, CiU, UPN, UPCA, CC, PAR i, gairebé en la frontera del 50 %, CDN i AIC presenten una importància relativa suficient per poder condicionar els governs dels quals formen part.⁹ La resta de PANE, entre la presència testimonial en un únic govern o com a molt les quatre presències del PRC o les tres d'UM, ens ofereix un argument prou consistent per poder explicar les agrupacions de comunitats autònomes observades anteriorment al gràfic 3. Així, l'explicació segons la qual apuntàvem l'existència d'un binomi PANE–minoria s'hauria de matisar, ja que només és certa per als PANE petits, aquells en què la seva aportació als executius de què formen part no supera el 25 % dels escons.

f) *L'estabilitat dels governs*

Un cop analitzades les diferents característiques del procés de formació dels governs, cal considerar també els rendiments d'aquests. Una de les primeres variables per mesurar el rendiment dels governs és la durada o, en d'altres termes, l'estabilitat.¹⁰

QUADRE 16. Governos autonòmics segons la seva estabilitat

<i>Estabilitat</i>	<i>Govern</i>	<i>%</i>
Estable	94	67,6
Inestable	45	32,4
Total	139	100,0

Font: elaboració pròpia.

Així, les dades del quadre 16 indiquen que dos terços del total de governs autonòmics espanyols han estat estables, de manera que si tenim en compte que només un terç dels governs ha estat unipartidista de majoria, llavors haurem de concloure que l'associació tradicional de minoria i inestabilitat no s'ajusta a la realitat dels governs autonòmics espanyols.¹¹

9. Curiosament, cal assenyalar que aquests partits corresponen a comunitats autònomes on els governs de coalició són pràctica habitual en els processos de formació de govern: Catalunya, Euskadi, Illes Canàries, Aragó i Cantàbria.

10. Cal recordar una nota metodològica respecte de la qualificació d'estable o inestable d'un govern. Tots els governs han estat qualificats —en un sentit o en un altre— independentment que hagin estat formats després de les eleccions o durant la legislatura. Així, per atorgar una qualificació o una altra hem pres com a referència si esgotaven el temps disponible des de la seva constitució com a nou govern. En aquest sentit, un hipotètic govern format durant el tercer any de legislatura que esgoti el mandat rebrà la qualificació d'estable. Per tant, no s'estableix cap relació entre la valoració i el major o menor espai de temps efectiu en el govern.

11. Com, d'altra banda, tampoc no ho fa amb la realitat política estatal on, per exemple, el primer govern de José María Aznar va ser el govern més estable des de 1977.

QUADRE 17. Distribució dels governs autonòmics segons la seva estabilitat (per comunitats autònomes)

<i>Comunitats autònomes</i>	<i>Estabilitat (% de governs)</i>		<i>Total</i>
	<i>Estable</i>	<i>Inestable</i>	
Andalusia	71,4	28,6	100,0
Aragó	44,4	55,6	100,0
Astúries	85,7	14,3	100,0
Cantàbria	45,5	54,5	100,0
Castella-la Manxa	100,0	–	100,0
Castella i Lleó	66,7	33,3	100,0
Catalunya	71,4	28,6	100,0
Comunitat Valenciana	85,7	14,3	100,0
Euskadi	58,3	41,7	100,0
Extremadura	100,0	–	100,0
Galícia	40,0	60,0	100,0
Illes Balears	50,0	50,0	100,0
Illes Canàries	50,0	50,0	100,0
La Rioja	85,7	14,3	100,0
Madrid	100,0	–	100,0
Múrcia	75,0	25,0	100,0
Navarra	85,7	14,3	100,0

Font: elaboració pròpia.

En referir-nos a l'estabilitat dels governs segons la comunitat autònoma, les dades més significatives són, tal com mostra el quadre 17, que només trobem tres comunitats autònomes on tots els governs hagin estat estables: Castella-la Manxa, Extremadura i Madrid.¹² Coincideix en aquestes comunitats autònomes que no s'hi ha format mai cap govern de coalició, tot i les dues situacions minoritàries viscudes a Extremadura i Madrid, i que, d'altra banda, no compten amb la presència de PANE rellevants en els seus sistemes de partits. Respecte dels governs inestables, els valors més elevats els trobem a Galícia, l'Aragó i Cantàbria, seguides a molt poca distància de les dues comunitats autònomes insulars: Balears i Canàries.

g) El rendiment electoral

La segona vessant en l'anàlisi dels rendiments dels governs, en certa mesura molt més interessant i menys explorada al nostre país, és l'estudi del rendiment

12. Si bé en el cas de la Comunitat Autònoma de Madrid no s'inclou l'episodi protagonitzat després de la celebració de les eleccions de maig de 2003, on l'actuació de dos trànsfuges del PSOE va impedir la formació de govern.

QUADRE 18. Distribució dels governs segons el sentit del rendiment electoral i el tipus de comunitat autònoma

Tipus de comunitats autònomes	Sentit del rendiment (% de governs)		Total
	Guanyys	Pèrdues	
Comunitats autònomes històriques	56,2	43,8	100,0
Comunitats autònomes de règim comú	41,9	58,1	100,0

Font: elaboració pròpia.

electoral obtingut pels partits que han estat en el govern: els estudis sobre *l'incumbency effect*.¹³ En una primera aproximació, atenent només al sentit del rendiment —és a dir, si guanyen o perden suports electorals—, les dades mostren que la tendència és que els partits que han estat presents en els governs de les comunitats autònomes històriques obtenen majoritàriament guanyys, mentre que a les de règim comú el seu pas pel govern és, en termes generals, motiu de pèrdues (quadre 18).

L'anàlisi més acurada, però, ens mostra que aquesta tendència presenta algunes particularitats força interessants (quadre 19). A partir del càlcul dels rendiments electorals nets i relatius,¹⁴ per bé que de manera agregada,¹⁵ podem posar en relleu, en una primera aproximació, les escasses diferències en el rendiment electoral dels partits en el govern.

El rendiment electoral, segons el tipus de comunitat autònoma, presenta escasses diferències. Les pèrdues de poc més d'un punt percentual a les comunitats autònomes de règim comú tenen la contrapartida dels guanyys, de mig punt, a les histò-

13. En poques paraules, podem definir *l'incumbency effect* com l'efecte, en termes electorals, de la presència en el govern. Aquest efecte pot ser doble: positiu, si creiem que l'estada en el govern produirà beneficis als partits o, com ha assenyalat Kaare Strom, negatiu: es jutja amb més duresa el governant que els partits opositors, de manera que cal esperar l'obtenció de pèrdues electorals després d'haver format part del govern. Així, cal esperar que els partits que han estat en el govern pateixin pèrdues («A behavioral theory of competitive political parties», *American Journal of Political Science*, núm. 34, 1990). Al nostre país, una de les primeres aproximacions ha estat l'estudi de Joan Font: «El pez grande se come al chico: las consecuencias electorales de gobernar en las comunidades autónomas y municipios españoles», *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, núm. 87 (1999), pàg. 145-176. Per a una anàlisi més detinguda, veg. també Hanne Marthe Narud: «Party policy and government accountability», *Party Politics*, vol. 2: 4 (1996), pàg. 479-506.

14. El rendiment electoral net (REN) és la diferència en el percentatge de vots obtingut per cada partit present en el govern respecte a la convocatòria electoral següent. Així, és una mesura similar a la volatilitat electoral, si bé en aquest cas es manté l'orientació de la diferència: pèrdues (valors negatius) o guanyys (valors positius). D'altra banda, el rendiment electoral relatiu (RER) és el pes, en termes percentuals, que suposen els REN respectius per a cadascun dels partits. S'obté calculant el percentatge de guany o pèrdua que implica el REN respecte als suports electorals obtinguts a la convocatòria electoral anterior, de manera que es relativitzen els valors del REN i permet avaluar millor l'impacte que tinguin sobre la *fortuna* electoral dels partits.

15. La naturalesa d'aquest estudi fa impossible una anàlisi detallada per a cadascuna de les legislatures, a banda que quedaria per resoldre el decalatge temporal existent entre les diferents comunitats autònomes.

QUADRE 19. Rendiments electorals dels partits en els governs autonòmics segons el tipus de comunitat autònoma

		<i>Rendiment electoral net</i>					
		<i>Històriques</i>		<i>Règim comú</i>		<i>Total</i>	
		Mitjana	Desv. típ.	Mitjana	Desv. típ.	Mitjana	Desv. típ.
	<i>Totals</i>	0,51	6,94	-1,22	7,65	-0,96	7,56
<i>Segons estatus parlamentari</i>	<i>Minoria</i>	2,52	9,32	-1,02	8,06	-0,42	8,33
	<i>Majoria</i>	-1,04	3,93	-1,35	7,42	-1,30	7,03
<i>Segons tipus de govern</i>	<i>Unipartidista</i>	-0,09	8,49	-2,21	7,93	-2,01	7,97
	<i>De coalició</i>	0,83	6,18	0,16	7,06	0,31	6,85

		<i>Rendiment electoral relatiu</i>					
		<i>Històriques</i>		<i>Règim comú</i>		<i>Total</i>	
		Mitjana	Desv. típ.	Mitjana	Desv. típ.	Mitjana	Desv. típ.
	<i>Totals</i>	1,17	33,52	-2,48	27,93	-1,93	28,79
<i>Segons estatus parlamentari</i>	<i>Minoria</i>	12,20	42,18	-2,81	26,45	-0,25	29,94
	<i>Majoria</i>	-7,40	22,60	-2,28	28,92	-3,00	28,09
<i>Segons tipus de govern</i>	<i>Unipartidista</i>	1,36	21,12	-2,93	26,32	-2,52	25,82
	<i>De coalició</i>	1,07	38,97	-1,85	30,21	-1,21	32,15

Font: elaboració pròpia.

riques. No obstant això, el veritable interès es troba en el desglossament d'aquestes dades, ja que els governs minoritaris de les comunitats autònomes històriques apareixen com els millors escenaris per al rendiment electoral dels partits: presenten un increment de més de dos punts i mig que es tradueix en increments mitjans de més del 12 % per als partits en aquesta situació. Juntament amb aquest valor cal considerar també el bon comportament electoral, a les històriques, de qualsevol dels dos tipus de govern: unipartidista o de coalició. Així, trobem que en ambdós casos, en termes relatius, els rendiments són positius, per sobre del punt percentual, mentre que a la resta de comunitats autònomes qualsevol dels governs pateix pèrdues.

Si passem a veure el rendiment de cada tipus de partit, diferenciant entre els dos PAE principals (PP i PSOE) i els PANE, les dades inicials són també força significatives (quadre 20). Una primera aproximació mostra que només el PP obté beneficis, tant en termes de REN com de RER, i que és el PSOE qui pitjor rendiment electoral obté de les seves participacions en governs autonòmics espanyols.

Així, el PP obté com a valors mitjans increments de gairebé el 2 % (10,49 % relatiu), si bé en destaquen els guanys clars a les comunitats autònomes històriques (sobretot Galícia: 4,27 %), així com en els governs majoritaris i en els de coalició (3,02 i 5,39 %, respectivament). En termes relatius, aquests guanys representen, per a cadascuna de les situacions esmentades, increments de més del 12, 13 i 21 % respecte als resultats electorals anteriors.

QUADRE 20. Rendiments electorals dels partits en els governs autonòmics segons el tipus de partit

		<i>Rendiment electoral net</i>							
		<i>PP</i>		<i>PSOE</i>		<i>PANE</i>		<i>Total</i>	
		Mitj.	Desv. tít.	Mitj.	Desv. tít.	Mitj.	Desv. tít.	Mitj.	Desv. tít.
<i>Totals</i>		1,95	7,96	-3,25	6,86	-0,86	7,10	-0,96	7,56
<i>Segons tipus de comunitats autònomes</i>	<i>Regim comú</i>	1,75	8,17	-3,53	7,01	-1,27	6,76	-1,22	7,65
	<i>Històriques</i>	4,27	4,93	-0,94	5,13	0,20	8,01	0,51	6,94
<i>Segons estatus parlamentari</i>	<i>Minoria</i>	-0,71	11,19	-2,02	6,73	1,24	7,84	-0,42	8,33
	<i>Majoria</i>	3,02	6,07	-3,98	6,89	-3,10	5,51	-1,30	7,03
<i>Segons tipus de govern</i>	<i>Unipartidista</i>	0,10	8,42	-4,17	6,98	3,11	8,09	-2,01	7,97
	<i>De coalició</i>	5,39	5,74	-0,15	5,52	-1,59	6,73	0,31	6,85

		<i>Rendiment electoral relatiu</i>							
		<i>PP</i>		<i>PSOE</i>		<i>PANE</i>		<i>Total</i>	
		Mitj.	Desv. tít.	Mitj.	Desv. tít.	Mitj.	Desv. tít.	Mitj.	Desv. tít.
<i>Totals</i>		10,49	31,08	-7,36	17,75	-7,11	34,19	-1,93	38,79
<i>Segons tipus de comunitats autònomes</i>	<i>Regim comú</i>	10,35	32,16	-7,99	18,22	-9,82	30,03	-2,48	27,93
	<i>Històriques</i>	12,12	15,07	-2,15	12,89	-0,20	43,29	1,17	33,52
<i>Segons estatus parlamentari</i>	<i>Minoria</i>	3,34	30,64	-5,29	20,97	2,51	36,31	-0,25	29,94
	<i>Majoria</i>	13,35	31,13	-8,59	15,61	-17,36	28,93	-3,00	28,09
<i>Segons tipus de govern</i>	<i>Unipartidista</i>	4,69	33,04	-9,64	17,42	13,42	24,28	-2,52	25,82
	<i>De coalició</i>	21,29	24,19	0,32	17,09	-10,92	34,57	-1,21	32,15

Font: elaboració pròpia.

Molt pitjor és el rendiment del PSOE, que presenta valors negatius en tots i cadascun dels subgrups, si bé és cert que presenta pèrdues gairebé inapreciables a les comunitats autònomes històriques i en els governs de coalició. En termes nets per el 0,94 i el 0,15 %, respectivament, i en termes relatius les pèrdues arriben a un valor mitjà de 2,15 % a les històriques i els guanys són gairebé testimonials, del 0,32 %, en els governs de coalició.

Finalment, els PANE presenten uns rendiments força significatius, en especial pel fet que a cada parella de subgrups obtenen rendiments diferents. Així, els guanys a les comunitats autònomes històriques, testimonials, es contraposen a les pèrdues en les de règim comú; els guanys en els governs minoritaris ho fan respecte de les pèrdues en el cas dels governs majoritaris i, finalment, obtenen guanys en els governs unipartidistes però pèrdues en els de coalició. En termes relatius, destaca sobretot el 13,42 % de guanys en els governs unipartidistes, però també les pèrdues de més del 17 % en els governs majoritaris. Entre els tipus de comunitat autònoma, són a les de règim comú on els PANE obtenen pitjors rendiments: una pèrdua mitjana de més de nou punts percentuals.

QUADRE 21. Rendiments electorals del PP en els governs autonòmics

<i>Escenaris polítics possibles (PP)</i>	<i>REN</i>		<i>RER</i>	
	Mitjana	Desv. típ.	Mitjana	Desv. típ.
Governos minoritaris i unipartidistes en comunitats autònomes històriques	6,58	5,11	21,50	19,09
Governos majoritaris i unipartidistes en comunitats autònomes històriques	2,54	4,94	5,87	11,21
Governos minoritaris i unipartidistes en comunitats autònomes de règim comú	-6,19	12,21	-14,12	30,40
Governos majoritaris i unipartidistes en comunitats autònomes de règim comú	1,73	5,82	10,50	34,49
Governos minoritaris de coalició en comunitats autònomes històriques	–	–	–	–
Governos majoritaris de coalició en comunitats autònomes històriques	–	–	–	–
Governos minoritaris de coalició en comunitats autònomes de règim comú	5,90	4,08	26,40	8,74
Governos majoritaris de coalició en comunitats autònomes de règim comú	5,20	6,36	19,37	27,92

Font: elaboració pròpia.

Un exercici força aclaridor és desglossar els rendiments electorals dels diferents tipus de partits segons els possibles escenaris polítics, tot combinant els tres subgrups emprats anteriorment (quadres 21 a 23). En el primer cas, les dades ens mostren que el PP té, com a únic escenari negatiu, els governs minoritaris i unipartidistes en comunitats autònomes de règim comú, on la pèrdua de més del 6 % en termes nets correspon a més del 14 % en termes relatius (quadre 21).

A més, cal destacar el bon comportament que presenta el PP tant en els governs minoritaris unipartidistes de les comunitats autònomes històriques, gràcies especialment a la seva actuació a Galícia, en què obté guanys del 6,5 % de mitjana (un guany del 21,50 % relatiu), així com en els governs de coalició, qualsevol que en sigui l'estatus parlamentari, en les de règim comú. En aquest sentit, destaquen els beneficis que obté de mitjana als governs minoritaris de coalició de les comunitats autònomes de règim comú, on el 5,90 % net significa increments mitjans de més del 26 % en el seu RER.¹⁶

D'altra banda, el PSOE no millora gaire, a nivell general, els valors que hem observat anteriorment. El quadre 22 ens mostra altra vegada que la tendència central dels socialistes és la de perdre suports parlamentaris en la gran majoria dels esce-

16. Aquesta és una dada força interessant si tenim en compte que la participació del PP en aquests tipus de governs ha buscat de consolidar la seva estratègia de neutralització i *desactivació* dels diferents PANE, en especial els de caràcter regionalista, com són els propis de les comunitats autònomes de règim comú.

QUADRE 22. Rendiments electorals del PSOE en els governs autonòmics

<i>Escenaris polítics possibles (PSOE)</i>	<i>REN</i>		<i>RER</i>	
	Mitjana	Desv. típ.	Mitjana	Desv. típ.
Govern minoritari i unipartidista en comunitats autònomes històriques	5,31	–	13,80	–
Govern majoritari i unipartidista en comunitats autònomes històriques	-4,53	7,02	-8,83	14,35
Govern minoritari i unipartidista en comunitats autònomes de règim comú	-4,01	6,78	-11,20	21,22
Govern majoritari i unipartidista en comunitats autònomes de règim comú	-4,49	7,19	-9,41	15,29
Govern minoritari de coalició en comunitats autònomes històriques	0,98	4,39	2,35	17,04
Govern majoritari de coalició en comunitats autònomes històriques	-0,72	1,93	-3,80	9,78
Govern minoritari de coalició en comunitats autònomes de règim comú	3,03	3,45	10,68	11,58
Govern majoritari de coalició en comunitats autònomes de règim comú	-2,61	7,07	-6,40	20,84

Font: elaboració pròpia.

QUADRE 23. Rendiments electorals dels PANE en els governs autonòmics

<i>Escenaris polítics possibles (PP)</i>	<i>REN</i>		<i>RER</i>	
	Mitjana	Desv. típ.	Mitjana	Desv. típ.
Govern minoritari i unipartidista en comunitats autònomes històriques	-7,06	15,62	-16,45	38,25
Govern majoritari i unipartidista en comunitats autònomes històriques	–	–	–	–
Govern minoritari i unipartidista en comunitats autònomes de règim comú	5,65	3,52	20,88	15,17
Govern majoritari i unipartidista en comunitats autònomes de règim comú	–	–	–	–
Govern minoritari de coalició en comunitats autònomes històriques	4,06	9,91	20,31	55,58
Govern majoritari de coalició en comunitats autònomes històriques	-1,18	2,02	-12,55	29,61
Govern minoritari de coalició en comunitats autònomes de règim comú	-1,15	6,36	-12,09	27,73
Govern majoritari de coalició en comunitats autònomes de règim comú	-3,89	6,29	-19,33	29,12

Font: elaboració pròpia.

naris polítics possibles a escala autonòmica. Deixant de banda l'únic cas de govern minoritari unipartidista a una comunitat autònoma històrica, són dos els escenaris on el PSOE obté rèdits electorals positius: els governs minoritaris de coalició a les comunitats autònomes històriques i a les de règim comú.

Així, on obté els millors rendiments és en els governs minoritaris de coalició a les comunitats autònomes de règim comú, amb una mitjana de guany del 3 % dels vots (més del 10 % en termes relatius). De tota manera, en treballs posteriors caldrà diferenciar entre legislatures, per tal de veure on s'han centrat aquests guanys i, si s'escau, quina ha estat la seva situació dins els respectius governs de coalició: soci principal o soci menor.¹⁷

El darrer punt d'atenció, pel que fa a l'estudi dels rendiments electorals, són els PANE. D'entrada s'ha d'assenyalar que no trobem PANE en governs majoritaris unipartidistes a cap comunitat autònoma, de manera que aquest és un escenari polític inèdit per a aquest tipus de partits. En la resta de situacions possibles, destaca la seva bona actuació tant en els governs minoritaris unipartidistes de comunitats autònomes de règim comú com en els governs minoritaris de coalició de les comunitats autònomes històriques. En el primer dels casos és en el qual obtenen un millor rendiment: una mitjana del 5,65 % d'increment de vots, que en termes relatius significa guanys mitjans del 20,88 %. En aquells casos en què els PANE han governat en solitari a les comunitats autònomes de règim comú han obtingut bons rèdits electorals.

També és així en l'altre cas, on amb poc més del 4 % de guanys (més del 20 % en termes relatius) han aprofitat la seva participació en governs minoritaris de coalició a les comunitats autònomes històriques. No obstant això, cal assenyalar que les pèrdues principals dels PANE —i aquí caldria recordar el que hem indicat abans respecte de la seva importància relativa— es donen en els governs minoritaris unipartidistes de les comunitats autònomes històriques (7,06 REN i 16,45 RER), així com en els governs majoritaris de coalició de les comunitats autònomes de règim comú (3,89 REN i 19,33 RER). Precisament és en aquests governs on el PP obté bona part dels seus rèdits electorals, fet que donaria suport a l'argument explicatiu que hem proposat respecte de l'estratègia dels conservadors per tal de desmantellar les opcions regionalistes a Espanya, tot incorporant-les al seu projecte centrista (*sic*) a partir de les pèrdues que puguin provocar-los sent socis de govern.¹⁸

3. Els governs autonòmics en una perspectiva comparada

Al final dels noranta, Lane i Ersson afirmaven, en parlar dels tipus de governs: «En tractar la formació de governs és molt útil, des del punt de vista teòric, el concepte de coalició, ja que tots els governs poden ser considerats com un tipus o un altre de govern de coalició [...]. De fet, es pot concebre cada govern, virtualment, com una coalició en

17. En aquest sentit, Font assenyala que «governar ofereix oportunitats que es poden o no aprofitar, governar en coalició presenta riscos per a qui no ocupa la presidència de l'executiu (generalment el partit petit), i els electors semblen ésser capaços de distingir quines són les polítiques que s'avaluen en aquelles eleccions i quines tenen altres moments per ésser jutjades» (Font, 1999: 175).

18. Sense anar més lluny, el refrany que emprà Joan Font per titular el seu treball és prou escaient: «El peix gran es menja el petit».

la qual un govern d'un sol partit es pot entendre com una coalició amb ell mateix.»¹⁹ Si bé compartim la seva valoració sobre la importància dels governs de coalició, també és cert que passar a considerar qualsevol manifestació política com a coalició ens portaria a un punt de bloqueig que faria del tot inútil qualsevol intent d'anàlisi.

En tot cas, l'afirmació de Lane i Ersson ens serveix per tornar a posar de manifest la importància creixent dels estudis sobre les diferents vessants i formes que revesteix la formació de governs: col·laboració, negociació i interacció entre els partits. Tal com hem assenyalat prèviament, en l'àmbit estatal espanyol no s'han donat governs de coalició però sí que les *dinàmiques del comportament coalicional* s'han activat en els casos en què la no-obtenció de la majoria absoluta dels escons ha fet que els principals partits hagin necessitat suports externs, puntuals o amb vocació de permanència, per tal de governar. Les experiències dels governs de la UCD, del govern del PSOE entre 1993 i 1996 o del primer govern del PP en són bones mostres.

No obstant això, és en l'àmbit autonòmic on s'ha posat de manifest l'existència d'un veritable ventall de pràctiques coalicionals: governs unipartidistes minoritaris, governs de coalició majoritaris, governs de coalició minoritaris, governs de coalició sobredimensionats, etc., de manera que l'estudi dels governs autonòmics espanyols es configura com una oportunitat esplèndida per validar moltes de les assumpcions que tradicionalment han format part de l'entramat teòric de les teories de les coalicions polítiques. Així, moltes d'aquestes consideracions queden invalidades: ni els governs

QUADRE 24. Nombre mitjà de partits en el govern a tretze països europeus

<i>Països</i>	<i>Nombre mitjà de partits en el govern</i>
Alemanya	2,1
Àustria	1,8
Bèlgica	3,2
Dinamarca	1,9
Finlàndia	3,5
França	2,2
Irlanda	1,6
Itàlia	2,9
Luxemburg	2,1
Noruega	1,7
Països Baixos	3,2
Portugal	1,9
Suècia	1,4
Tots	2,3
Espanya	1,0
Comunitats autònomes històriques	1,8
Comunitats autònomes de règim comú	1,3
Totes les comunitats autònomes	1,5

Font: adaptat de Wolfgang C. Müller i Kaare Strom (ed.) (2000): *Coalition government in Western Europe*, pàg. 561. Elaboració pròpia.

19. Jan-Erik Lane i Svante O. Ersson (1998): *Política europea: una introducció*. Madrid, Istmo, pàg. 202.

de coalició o els minoritaris són, necessàriament, més inestables ni, d'altra banda, els governs unipartidistes majoritaris garanteixen un aprofitament millor de la legislatura. En un altre sentit, també ha quedat desmentit que la majoria absoluta sigui, indefectiblement, l'argument principal que condicioni els processos de formació de govern, ja que les característiques juridicoinstitucionals dels processos d'investidura autonòmics permeten —o fins i tot incentiven— la formació de governs minoritaris.

Des d'una perspectiva comparada, podem indicar inicialment que els governs autonòmics espanyols es troben en valors iguals o similars als que trobem a Àustria, Irlanda, Noruega o Portugal (quadre 24). Per la seva banda, els governs de les comunitats autònomes de règim comú només troben referent en el cas suec, que amb 1,4 partits per govern és el més proper.²⁰

Quan posem les dades de les comunitats autònomes espanyoles en relació amb els tretze països del quadre 25 s'aprecia que, en primer lloc, els governs unipartidistes a les comunitats autònomes de règim comú només troben un equivalent en el cas suec, tal com també veïem en el quadre anterior.

D'altra banda, el percentatge de governs de coalició de les comunitats autònomes històriques presenta valors molt semblants als de Portugal i Dinamarca, mentre que en termes generals els tipus de governs autonòmics espanyols troben els valors més similars en el cas irlandès.

QUADRE 25. Tipus de governs a tretze països europeus

<i>Països</i>	<i>Governos unipartidistes</i>	<i>Governos de coalició</i>
Alemanya	15,4	84,6
Àustria	22,7	71,3
Bèlgica	15,2	84,8
Dinamarca	45,2	54,8
Finlàndia	10,8	89,2
França	26,1	73,9
Irlanda	54,5	45,5
Itàlia	29,2	70,8
Luxemburg	0,0	100,0
Noruega	69,2	30,8
Països Baixos	0,0	100,0
Portugal	45,5	54,5
Suècia	73,1	26,9
Tots	30,9	69,1
Espanya	100,0	0,0
Comunitats autònomes històriques	42,4	57,6
Comunitats autònomes de règim comú	71,9	29,1
Totes les comunitats autònomes	57,1	43,4

Font: adaptat de Müller i Strom (2000: 561). Elaboració pròpia.

20. Si bé a escala europea hi ha estudis sobre processos de formació de governs en els àmbits subestatals, el cert és que tampoc són gaire habituals ni permeten una comparació en profunditat. En tot cas, en destaquen els treballs de William M. Downs (1998): *Coalition government, subnational style. Multiparty politics in Europe's regional parliaments*. Columbus, Ohio State University Press, i de Colin Mellors i Bert Pijneburg (ed.) (1989): *Political parties and coalitions in European local government*. Londres, Routledge.

QUADRE 26. Evolució històrica dels governs a les comunitats autònomes de règim comú

<i>Legislatures autonòmiques</i>	<i>Governos unipartidistes</i>	<i>Governos de coalició</i>
I legislatura (1983-1987)	100,0	0,0
II legislatura (1987-1991)	63,2	36,8
III legislatura (1991-1995)	68,2	31,8
IV legislatura (1995-1999)	64,6	35,4
V legislatura (1999-2003)	72,8	27,2

Font: elaboració pròpia.

Com s'aprecia al quadre 26, l'evolució dels tipus de governs a les comunitats autònomes de règim comú durant les diferents legislatures s'ha mantingut estable, sempre oscil·lant en valors per sobre de les dues tercers parts de governs unipartidistes. Així, si bé en termes generals els valors mitjans eren gairebé idèntics als de Suècia, l'evolució ens mostra grans similituds amb un altre dels països escandinaus, Noruega. No obstant això, les diferències són més importants si considerem la força parlamentària dels executius.

D'altra banda, les dades desagregades (quadre 27) mostren que, en termes generals, les distàncies respecte a aquest grup són menors que en els casos anteriors. Així, les comunitats autònomes espanyoles presenten una tipologia molt similar a la italiana, exemple paradigmàtic de la política de les coalicions. Si atenem a les comu-

QUADRE 27. Evolució històrica dels governs a les comunitats autònomes de règim comú

<i>Països</i>	<i>Governos minoritaris</i>	<i>Governos majoritaris</i>
Alemanya	11,5	88,5
Àustria	5,5	94,5
Bèlgica	9,1	90,9
Dinamarca	87,1	12,9
Finlàndia	29,7	70,3
França	30,4	69,6
Irlanda	50,0	50,0
Itàlia	47,9	52,1
Luxemburg	0,0	100,0
Noruega	65,4	34,6
Països Baixos	13,6	86,4
Portugal	27,3	72,7
Suècia	73,1	26,9
Tots	37,3	62,7
Espanya	55,5	44,5
Comunitats autònomes històriques	48,5	51,5
Comunitats autònomes de règim comú	38,8	61,2
Totes les comunitats autònomes	43,6	56,4

Font: adaptat de Müller i Strom (2000: 561). Elaboració pròpia.

nitats autònomes històriques, aquesta semblança és encara més forta, mentre que els valors dels governs de les comunitats autònomes de règim comú es troben més propers a França o, fins i tot, Portugal.

En resum, aquestes tendències en les característiques dels governs autonòmics espanyols posen un altre cop en relleu les afirmacions a què arribava Robert Robinson l'any 1989: «El curt lapse de temps en què les pràctiques coalicionals s'han portat a terme a Espanya implica què encara no s'hagin desenvolupat tradicions diferents i perdurables de la cooperació entre els partits polítics. Les fórmules específiques de les coalicions no han tingut prou temps per arrelar en la mentalitat dels partits o de l'electorat com a resultats probables. [...] En el cas espanyol tots els partits d'àmbit estatal han intentat mantenir una forta intervenció en les activitats de les branques autonòmiques pel que fa a les situacions coalicionals i en termes generals els seus esforços han estat reeixits.»²¹

21. Robert Robinson: «Coalition and political parties in sub-national government: the case of Spain», dins Colin Mellors i Bert Pijnemburg (ed.) (1989): *Political parties and coalitions in European local government*. Londres, Routledge, pàg. 270-271.